

Den Haag

ADVIEZEN – Adviescommissie omgevingskwaliteit en cultureel erfgoed Den Haag 1

Gemeente Den Haag, 17 april 2024

Locatie:

Spui C01.09

Aanwezig:

Marc Reniers	Voorzitter
Alexander Pols	Lid
Franz Ziegler	Lid
Joris Molenaar	Lid
Philomene van der Vliet	Lid
Wijnand Galema	Lid

Secretaris:

Sander van der Ven

A. HAMERSTUKKEN

De commissie is akkoord gegaan met de adviezen uit de ter plekke voorgelegde hamerstukkenlijst(en):

Hamerstukkenlijst voor vaststelling op 17 april 2024

B. BESPREEKSTUKKEN

De commissie heeft over onderstaande plannen geadviseerd. De adviezen zijn ter plekke vastgesteld.

1 Houtrustweg naast 590

20240417 B/2024-00831

Bouwen: het bouwen van een appartementengebouw met 98 appartementen, een tweelaagse parkeergarage (185 en 115 pp), commerciële plint met entrees, trappenhuisen en voorzieningen (Zuidzicht Mares).

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en aan het Beeldkwaliteitsplan Scheveningen Haven.

De commissie is enthousiast over de doorwerking van het ontwerp na de beoordeling op 7 februari 2024. Zij ziet belangrijke verbeteringen en versterkingen in het gebouw en in de inpassing van het gebouw in de omgeving. De commissie ziet een mooie samenhang van gebouw, gebouwd groen en de inrichting van de openbare ruimte. En een mooie samenwerking van architect, landschapsarchitect en gemeente.

De kwaliteit van het ontwerp is echter onvoldoende geborgd in de architectonische uitwerking. Eerder heeft de commissie geconstateerd dat de detailtekeningen niet overeenkomen met ontwerptekeningen. Zowel de daadwerkelijke detaillering als de kwaliteit van detaillering wijkt in de detailtekeningen sterk af. En wijkt negatief af.

Daarnaast ziet de commissie nog enkele aandachtspunten.

- In de buitenruimte bevindt zich aan de noordzijde nog een pad dat de inbedding van het gebouw in het duinlandschap verstoort;
- Aan de westzijde zijn op een deel van de tekeningen in de buitenruimte nog glazen hekwerken aanwezig. Deze verwijzing naar het gebouwontwerp is niet logisch en ontkracht het gebouwontwerp;
- Onduidelijk is waar de voorzieningen voor de inrit van de parkeergarage (hoogtebalk, signing, camera's) zijn gedacht en hoe zij zijn vormgegeven;
- Technische voorzieningen ten behoeve van de beplanting van de balkons en de binnentuinen (bijvoorbeeld gronddekking, bewatering en afwatering) zijn nog niet integraal opgenomen en waar zij zijn getekend, verschillen de tekeningen van elkaar.

Bemonstering van alle materialen en kleuren naast elkaar en (op een later moment) een mock-ups van gevelfragmenten zijn noodzakelijk.

2 Jacob Catsstraat 325

20240417 B/202400002

Bouwen (beginselaanvraag): het bouwen van een gezondheidszorgcentrum ter plaatse van het te slopen verpleeghuis Jacob Catsstraat 325.

De bespreking van dit beginselplan is uitgesteld.

3 Juliana van Stolberglaan 1

20240417 B/202329014

Bouwen: het oprichten van een kantoorgebouw met een 2-laagse ondergrondse parkeergarage en winkel, theater, horeca, kinderfietsenwerkplaats en ondersteunende functies op de begane grond naast de A12, bij de kruising met de Juliana van Stolberglaan en het aanleggen van in- en uitrit aan de Prinses Beatrixlaan (hoofdkantoor ANWB).

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en aan het Beeldkwaliteitsdocument KC-locatie (BKD KC).

Op 20 maart 2024 heeft de commissie het ontwerp voor het nieuwe hoofdkantoor van de ANWB beoordeeld, de hoofdvorm en het gevelconcept goedgekeurd en punten benoemd die niet akkoord waren.

Een van de punten was de beëindiging van het installatievolume, de bovenste bouwlaag die iets terug ligt van de gridgevel. Gekozen is voor een grijze roostergevel zonder rand. Deze keuze maakt het volume een ondergeschikte en onopvallende toevoeging. De bouwlagen daaronder maken het gebouw, bepalen het gezicht. Dit past goed bij het gebouwconcept en versterkt de focus op de entreepartijen als (enige) verbijzonderingen van het sterke hoofdvolume.

De lijst met materialen, afwerkingen en kleuren is aangevuld. De commissie ziet een bescheiden palet, wat past bij een gebouw waarvan de hoofdvorm de uitstraling bepaalt. Met een bescheiden palet is een precieze keuze van afwerkingen en kleuren extra belangrijk. Dit betekent dat bemonstering van alle materialen naast elkaar, inclusief de twee glassoorten, noodzakelijk is en (op een later moment) een mock-up van een geveldeel.

Vooruitlopend op de bemonstering is de commissie kritisch over de afwerking van het aluminium grid, van de gevel en doorlopend in het interieur. Het BKD benadrukt een goede aansluiting op de omgeving en een mooie veroudering. Met aluminium als gevelmateriaal in de kleur grijsbeige is dat in beginsel mogelijk. Deze kleur moffelen sluit echter niet aan. Het aluminium moet zich 'materiaaleigen' tonen, passend bij de gebouwen met aluminium gevels aan de Utrechtsebaan, naast de nieuwbouw op het andere deel van de KC-kavel met een gevel van *biobased* materialen én in relatie tot de steenachtige gebouw in de omgeving.

Informatie over de verlichting van het gebouw is niet toegevoegd. Het lichtbeeld is bepalend voor het gevelbeeld en zou onderdeel moeten zijn van het gevelontwerp. Hoe tonen de publieke delen van het gebouw en de kantoorverdiepingen zich in de avond en nacht?

Ook de opmerkingen met betrekking tot de 'doorwaadbaarheid' en een 'groen interieur' in het advies van 20 maart 2024 zijn nog niet beantwoord. De doorwerking van het exterieurontwerp, via de entreelobby's gecontinueerd in het interieurontwerp, moet de doorwaadbaarheid, openheid, toegankelijkheid en verbinding realiseren die het BKD eist. Een continue verbinding van tourniquet naar tourniquet, van entree naar entree via de publiek toegankelijke "begane grond en bovengelegen laag".

De nieuwe impressies laten drie logo's zien. Tegen het glas van de twee entrees en richting de Utrechtsebaan tegen de vloerrand van de derde verdieping. Deze posities zijn logisch gerelateerd aan het gebouw en de omgeving. De uitwerking van de logo's en de bevestiging aan de gevels beoordeelt de commissie op een later moment.

De commissie herhaalt haar opmerking over het pocketpark dat geen onderdeel van dit bouwplan is. Met dit park staat of valt een goede ruimtelijke kwaliteit van het geheel: goede routes, goede 'dwarsstraten', een goede oplossing van de hoogteverschillen in de omgeving, een goede inpassing van de entree van de parkeergarage. Een hoogwaardige uitwerking van het park – constructie en techniek ondergronds, grondpakketten en beplanting bovengronds – zijn voorwaardelijk.

4 Koninginnegracht 87

20240417 B/2023-00417

Bouwen/Cultuurhistorie: het veranderen van de woning Koninginnegracht 87 door het plaatsen van zonnepanelen op het dak en het verwijderen van een Velux dakraam.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en beoordeeld in het kader van de dubbelbestemming 'Waarde-Cultuurhistorie'.

De commissie ziet een voorstel voor zonnepanelen op beide zijdakvlakken van het als gemeentelijk monument beschermde pand.

Op het rechter dakvlak – het dakvlak naar de rechter burens – is het legplan één rij zonnepanelen boven de als aanwezige dakvensters, los van die vensters en los van de randen van het dakvlak. De voorgestelde panelen hebben een matte afwerking en zijn donker gekleurd. Over dit legplan en deze zonnepanelen adviseert de commissie positief. De panelen zijn goed ingepast en zijn ondergeschikt ten opzichte van de kap(vorm).

Op het linker dakvlak – het dakvlak aan de Sumatrastraat – is het legplan een regelmatige rechthoek van matzwarte zonnepanelen, binnen de nok gecentreerd op het dakvlak en los van de randen. Om de rechthoek mogelijk te maken wordt het dakvlak opgeschoond. Een dakvenster verdwijnt en afvoeren worden aangepast.

De commissie ziet een zorgvuldig ontwerp, maar constateert ook dat dit het eerste voorbeeld van goed zichtbare panelen op het naar de straat gekeerde dakvlak van een

beschermd monument is. Vastgesteld beleid voor deze situatie ontbreekt. Aangezien de commissie geen beleid maakt en niet wil adviseren over (de richting van) het beleid op basis van een enkele casus, adviseert zij een overleg met de gemeentelijke monumentenadviseurs.

5 Koninginnegracht 87

20240417 B/2023-00417

Monument: het veranderen van de woning Koninginnegracht 87 door het plaatsen van zonnepanelen op het dak en het verwijderen van een Velux dakraam.

Niet akkoord

De commissie ziet een voorstel voor zonnepanelen op beide zijdakvlakken van het monument.

Op het rechter dakvlak – het dakvlak naar de rechter burens – is het legplan één rij zonnepanelen boven de als aanwezige dakvensters, los van die vensters en los van de randen van het dakvlak. De voorgestelde panelen hebben een matte afwerking en zijn donker gekleurd. Over dit legplan en deze zonnepanelen adviseert de commissie positief. De panelen zijn goed ingepast en zijn ondergeschikt ten opzichte van de kap(vorm). Het voorstel schaadt het monument of de rij monumenten niet.

Op het linker dakvlak – het dakvlak aan de Sumatrastraat – is het legplan een regelmatige rechthoek van matzwarte zonnepanelen, binnen de nok gecentreerd op het dakvlak en los van de randen. Om de rechthoek mogelijk te maken wordt het dakvlak opgeschoond. Een dakvenster verdwijnt en afvoeren worden aangepast. De commissie ziet een zorgvuldig ontwerp, maar constateert ook dat dit het eerste voorbeeld van goed zichtbare panelen op het naar de straat gekeerde dakvlak van een beschermd monument is. Vastgesteld beleid voor deze situatie ontbreekt. Aangezien de commissie geen beleid maakt en niet wil adviseren over (de richting van) het beleid op basis van een enkele casus, adviseert zij een overleg met de gemeentelijke monumentenadviseurs.

6 Laan van Meerdervoort 70, 70a,-b,-c,-d,-e,-g,-j,-l en -n

20240417 B/202400692

Bouwen: Het veranderen van het kantoorgebouw Laan van Meerdervoort 70, 70a,-b,-c,-d,-e,-g,-j,-l en -n tot woningen, commerciële ruimtes (winkels), wellness- en sportvoorzieningen.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie adviseert in beginsel positief over de transformatie van het kantoorgebouw naar woongebouw. Het opvallende volume van een terug liggend hoogbouw en twee lagere vleugels die de aansluiting op de bebouwing aan de Laan van Meerdervoort maken, blijft behouden. Naast het interieur wordt enkel de gevel vernieuwd.

De huidige gevel is een interessant voorbeeld van Post65 architectuur. Een compositie van gemetselde en betonnen elementen, die afwijkt van én aansluit bij de historische omringende bebouwing. Ofschoon gebouwd als kantoorgebouw heeft het pand de uitstraling van een woonhotel, zoals in de omgeving veelvuldig aanwezig.

De transformatie behoudt het gebouw als een geheel. Een samenstel van drie volumens, van een terug liggend hoofdvolumen en twee lagere secundaire vleugels, samen een U rond een voorplein. De nieuwe gevel in metselwerk heeft een verfijning en detaillering die het gebouw geleedt en zorgt voor een goede inpassing in de gevelwand. In deze gevel zijn aanpassingen ten behoeve van de nieuwe woonfunctie – zoals buitenruimten – logisch opgelost, reagerend op de context door bijvoorbeeld uitkragende balkons enkel aan de terug liggende gevel te hangen. De diepe neggen met banken in de plint aan de Laan van Meerdervoort is een mooie verbijzondering.

In de architectonische uitwerking ziet de commissie een viertal aandachtspunten, punten die de samenhang en de kwaliteit van de nieuwe gevel verstoren.

De genoemde banken zijn nog onvoldoende precies uitgewerkt. Onduidelijk is hoe zij zijn gematerialiseerd en de rugleuningen zijn geen onderdeel van de banken. De leuningen bestaan uit een natuurstenen plaat met een aluminium profiel als afwerking. De banken zijn een mooie toevoeging aan de plint, maar zouden een integraal onderdeel van de plint moeten zijn.

Het herkenbaar houden van de huidige 'nokken' in de gevel houdt het verhaal van het gebouw herkenbaar. Iets van de Post65 architectuur blijft zichtbaar als ornament. De nu getekende aluminium bekleding van de nokken doet dit effect echter teniet. In plaats van ornamenten lijkt de gevel voorzien van technische installatiekastjes.

Bemonstering van het materialenpalet is noodzakelijk. De nu getoonde foto's laten het palet onvoldoende in samenhang zien en zijn onduidelijk in de steenkeuze en -toepassing.

Het voorplein is een bepalend element als entreegebied en voor de inpassing in de gevelwand. Een hoogwaardige, groene inrichting is essentieel. Omdat het voorplein op de (bestaande) kelder wordt gerealiseerd, is een bouwkundige uitwerking van bestrating, plantvakken en de techniek om het groen haalbaar te maken noodzakelijk.

7 Plein 1813 5

20240417 B/202326839

Bouwen/Cultuurhistorie: het bouwen van een kantoor met installatieunits ter plaatse van het te slopen kantoorgebouw Plein 1813 5 staande in de achtertuin van de woning Plein 1813 4, alsmede het wijzigen van de terreinverharding en parkeervoorzieningen.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en beoordeeld in het kader van de dubbelbestemming 'Waarde-Cultuurhistorie'.

De commissie ziet een helder volume achter het monument. De hoofdvorm en de vormgeving maken het gebouw een object in de tuin. Door dezelfde footprint over twee lagen, door het gladde gevelontwerp en door de donkere kleur is het een gebouw met eigenwaarde. Maar ook een gebouw dat niet concurreert met de monumentale villa.

De architectonische uitwerking is eenduidig rondom, met uitzondering van het hekwerk van het terras op de verdieping en met uitzondering van de kleur. Een spijlenhek onderbreekt de gladde huid van het gebouw en doorbreekt de samenhang. De kleur beoordeelt de commissie als te hard. Zwartgrijs is op zichzelf, in de tuin en ten opzichte van de monumentale villa te donker en de te koud. Dit gebouw vraagt een warmere kleur, zoals bijvoorbeeld in het beginselplan gesuggereerd.

Omdat het materialen en kleurenpalet beperkt is – wat vanzelfsprekend past bij het ontwerp – is bemonstering van alle materialen naast elkaar, inclusief het glas, noodzakelijk.

8 Rhone naast 18

20240417 B/2023-00624

Bouwen: het bouwen van een sportwinkel met try&buy-zone en gebouwde parkeervoorziening, grondkeringen, 3 restaurants ('foodpaviljoens'), een batterijwisselstation en reclame-uitingen op het perceel naast Rhone 18, het inrichten van het terrein voor parkeergelegenheid en het veranderen van een uitrit.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie adviseert positief over het ontwerp van de gebouwen die samen het ensemble op deze kavel vormen. De gebouwen zijn verschillend in schaal en gevelontwerp, maar ontworpen met dezelfde ingrediënten in één landschap en daardoor een overtuigend geheel.

Ten opzichte van het bouwplan dat de commissie op 6 maart 2024 heeft beoordeeld, is het ontwerp helderder geworden. Er is sprake van duidelijk hoofdvolumes, waaraan de toegevoegde elementen duidelijk toevoegingen zijn. Bijvoorbeeld de reclametoren, de reclamevoering en de groen wand die de expeditie afschermt zijn nu verbijzonderingen in plaats van zelfstandige bouwdelen.

Het concept voor deze kavel vraagt een sterke samenhang van gebouwen en buitenruimte. De uitwerking van de buitenruimte mist nog de eenduidigheid en de rust van de gebouwen. Deze onrust wordt veroorzaakt door de verschillen tussen de tekeningen – zo verschillen de posities van de bomen en de overgang naar het water per tekening – en door te veel verschillende inrichtingsprincipes en materialen. Een doorwerking van het buitenruimteontwerp inclusief profielen is gewenst.

Marc Reniers

Voorzitter Adviescommissie omgevingskwaliteit en cultureel erfgoed Den Haag